

בענין ברכת שים שלום ושלום רב

בקובץ נ"ג עמוד ק"ז תמה השואל למה בנוסח ברכת שים שלום אין אומרים שים שלום רב כמו בנוסח של שלום רב על ישראל תשים שיש אומרים בערבית.

הנה ראיתי בסידור "קול יעקב" מהרה"ח ר' יעקב פיאטרקובסקי ז"ל מירושלים (המכונה לב) שנדפס בירושלים תרצ"ה, ביאר ענין זה עפ"י דברי הטור שברכת שים שלום מיוסד לומר אחרי ברכת כהנים, דכתיב ושמך את שמי על בני ישראל ואני אברכם, וברכה של הקב"ה היא שלום, וכו'. וזהו שים שלום היא הברכה הכללית ונמשכות ממנה טובה וברכה וכו', טובה היא כנגד ברכת יאר - ויחונך, שנזכה לתורה אור, וברכה היא על ברכת יברכך, ובערב שאין נשיאת כפים מזכירין רק שלום המחזקת וכוללת כל הברכות הנ"ל, ומתפללין שלום רב, כלומר שלום כולל הרבה שלומות, עכת"ד. ומבואר דשים שלום היא ברכה כללית וממנה נמשכות הפרטים, טובה וברכה חיים חן וחסד וכו'. ובערב שאומרים בקצרה רק הברכה הכללית שהיא שלום, אומרים שלום רב היינו שלום שכולל בתוכו כל הברכות.

אלעזר בריזל - ירושת"ו

בענין הנ"ל

כבוד מערכת קובץ "בית אהרן וישראל" שלום וברכה.

בקשר לשאלותיו - תמיהותיו של הר' שמעון בן יעקב, בנדון, שפורסמו בקובצכם הנכבד של סיון-תמוז השתא, בענין השינויים הכפולים בהתחלות של שתי הברכות הנ"ל, שבתפילות שמונה-עשרה, הריני להעיר ולהבהיר בנדון, וכדלקמן:

א. עצם נוסח התחלת הברכה "שים שלום", ומיקומה בתפילת שמו"ע סמוך ותיכף לאחר ברכת הכהנים מזכרת כבר בחז"ל (במס' סוטה, ל"ט ע"ב) כדלהלן: "ואמר רבי זירא, אמר רב חסדא אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הציבור עד שיחזיר שליח ציבור ב"שים שלום", ובהמשך שוב (שם) "ואינן רשאים לעקור רגליהם ולילך, עד שיגמור שליח ציבור "שים שלום", וכן (במס' מגילה, י"ח ע"א) כדלהלן: "ומה ראו לומר "שים שלום" אחר ברכת כהנים? דכתיב: "ושמו את שמי על בני ואני אברכם, וברכה דהקב"ה - שלום, שנאמר "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום".

ב. ואכן בכל הסידורים הקדומים, כגון: סדורו של רב עמרם גאון, סידור הרמב"ם, סידור רומא, וכן במחזור ויטרי ובאבודרהם ועוד הנוסח היחיד המוזכר שם, ובכל התפלות, הוא "שים שלום", גם בנוסח המקורי של "שים שלום" שנתגלה בכת"י בגניזת קהיר, והוא מימי הבית, הנוסח שם הוא "שים שלומך".

ג. רק ב"הגהות מיימוניות" (כפ"ח מהלכות תפילה) בנוסחי התפילות וסדורן כתוב: "במנחה, דליכא נשיאות כפים אומרים "שלום רב", וכן בערבית, ואילו בשבת במנחה אומר "שים שלום" שיש בו כי במאור פניך נתת לנו תורת חיים שכבר קראו בתורה".

ד. המחבר בשו"ע (או"ח, סימנים קכ"ז, קכ"ח וק"ל) וכן הרמ"א בהגהותיו (בסימנים קכ"ח וק"ל) מזכירים את הברכה הזו רק במלים "שים שלום", ואילו בסימן קכ"ז מזכיר הרמ"א גם את הנוסח של "שלום רב" בצטטו את ה"הגהות מיימוניות" הנ"ל.

ה. בסידור "בית יעקב" לרבי יעקב עמדין כתוב בנדון: "מנהג אשכנזים להתחיל בתפילות מנחה ומעריב "שלום רב", ואין לו יסוד, אבל העיקר שאין לחלק בין שחרית למנחה ומעריב בזה, אלא לעולם אומרים "שים שלום", וכ"ד האר"י ז"ל".

ו. למעשה, החסידים בנוסח ספרד, וגם בנוסח האר"י, וכן הספרדים בנוסח הספרדי וכן התימנים ועוד ממשיכים להתחיל ברכה זו, ובכל התפילות, במלים "שים שלום" ורק אלו שמתפללים בנוסח אשכנז עברו (ממתי?) להתחיל ברכה זו, במנחה ובמעריב, ב"שלום רב".

ז. מרבית הברכות, כגון ברכת הכהנים, תפילת שמונה עשרה, קדישים, וברכת המזון ועוד אנו מסיימים בברכת השלום, וזאת על סמך הפסוק (תהלים, כ"ט, י"א) "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום" וכן גם בחז"ל (עוקצין פ"ג, משנה י"א) "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל, אלא השלום".

ח. ברכת הכהנים, שעליה צו בתורה (במדבר ו' פסוקים כ"ד-כ"ו) כוללת שש פעולות ברכה: בך, שמר, האר, חנן, נשא ו-שים, ומסיימת אף היא (כנ"ל) ב"שלום". גם הפסוק (כ"ז) שאחריה מתחיל בפועל "ושמן" את שמי על בני, ואני אברכם.

ט. ועכשיו לעצם שאלותיו של הר' שמעון בן יעקב, כנ"ל: לאלו (הרוב) שממשיכים ובכל התפילות, בנוסח המקורי והמלא של ברכת "שים שלום" אין בעי' כתחלת ברכה זו במלה ובפועל "שים", כי ברכה זו פותחת במאי דסליק, וברכת הכהנים שלפניה מסתיימת בפועל ובמלים ו"ישם" לך "שלום". להם אין גם צורך בהוספת המלה "רב", כי בנוסח המלא של תפילות וברכת "שים שלום" מפורטות כל ששת הברכות שהקב"ה ציווה לכהנים לברך בהן את בני, ובחבטתו שאם, ואחרי, שהכהנים ימלאו את תורתם זו, וישימו את שמו על בני, גם הוא יברכם (את הכהנים וכל בני) באותם הברכות, ועל כך אנו מתפללים ומפרטים בברכת "שים שלום".

י. ומאידך בנוסח הברכה "שלום רב", שנועדה מראש להיות כעין תפילה קצרה (כמו התפילות והברכות "מעין י"ח, מעין שלוש, ומעין שבע"), ובעיקר נועדה לתפילות שאין בהן ברכת כהנים (מנחה ומעריב כנ"ל) לא היו זקוקים להתחילה במלה "שים", ובכדי שתפילה קצרה זו תחזיק את המרובה, הוסיפו לה המלה "רב" אחרי המילה "שלום", והסתמכו כנראה על הפסוק (תהלים, קי"ט, קס"ה) "שלום רב" לאוהבי תורתך, ואגב: בתפילה קצרה זו מוזכרת המלה "שלום" ארבע פעמים.

אברהם אליעזר הלוי אייזין

הערות שונות

בענין הקפדת אימורים מתירים את הבשר לאכילה

הקדן אורה במנחות דף כ"ו ע"ב על תוס' ד"ה קומץ מאימתי מתיר את השירים לאכילה, אומר תוס' הוה מצי למינקט אימורין דכמה דלא מיקטרי אימורין לא משתרי בשר באכילה וכו'.

ע"ז אומר הקדן אורה וז"ל: ולי נראה דבאימורין גם ר' יוחנן מודה דמשמשלה האור סגי, דהא אפילו בהלנה בראש המזבח לחוד אמרינו בפסחים שם דהבשר מותר וכש"כ הכא וכו' עכ"ל.

וזה קשה מאוד להבין דהקדן אורה מסתמך על דברי הגמ' (פסחים נ"ט) דמעלה ומלינה את האימורים על ראש המזבח.

אבל כשמעיינין בגמ' לכאורה רואים שמשם משמע להיפך שבהעלאת האימורין למזבח עדיין לא מתירים את הבשר לאכילה, וז"ל הגמ': אמר ליה רב אשי לרב כהנא וכו' והא כמה דלא מתקטרי אימורין כהנים לא מצי אכלי בשר דתניא וכו' אלא כיון דלא אפשר עשאום כמי שנטמאו וכו' רואים מפורש שהגמ' סוברת שהבשר לא ניתן לאכילה עד שמקטירין את האימורין, וזה לכאורה פליאה על דברי הקדן אורה. וצ"ע.